

Реконструкція історичних замків та сільських споруд під готелі трапляється все частіше, причому особливу увагу звертають на те, щоб якомога краще використати історичну забудову, покращити функціонування басейнів і спортзалів, з тим щоб запропонувати відвідувачам всі вигоди і зручності, як і вишукану гастрономію.

Великий замок м. Бургенланд, що знаходиться з XVII ст. у власності родини Баттяни, був перебудований під готель і поєднує історичні традиції з сучасним комфортом. Деякі замки пропонують ще більше послуг: як, наприклад, замок Фушль (Зальцбург), колишній єпископський мисливський будиночок, що у 1864 році перейшов у приватну власність і вже більше як 50 років використовується як готель. А у штирійському замку Герберштайн є навіть зоопарк з екзотичними тваринами (зоопарк знаходився тут ще з XIV ст.!). Відвідувачі замку Фрієзах у Каринтії мають змогу оглянути “рицарів” – у середньовічному замку відбуваються театралізовані вистави.

Можливість сучасного використання історичних будівель після реставрації і залучення їх до потреб туризму та нових функцій є відповідальним і багатограним процесом, проте є оправданою форма їх адаптація під готель, культурно-історичні функції, таверни та малі ресторани.

1. *Dehio-Handbuch Die Kunstdenkmaler Osterreichs. Topographisches Denkmalerinventar, herausgegeben vom Bundesdenkmalamt Wien: Karnten (2001), Tirol (1980), Salzburg (1986), Steienmark (1982), Burgenland (1980), Niederosterreich nordlich der Donau (1989), Niederosterreich sudlich der Donau (2003), Wien I. Bezirk, Innere Stadt (2003).*

УДК 711

Г.Є. Бобош

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра містобудування

ЗБАГАЧЕННЯ МАРШРУТІВ ОЛЕСЬКО-ПІДГОРЕЦЬКО-ЗОЛОЧІВСЬКОГО ТУРИСТИЧНОГО РЕГІОНУ ПАМ'ЯТКАМИ САКРАЛЬНОЇ АРХІТЕКТУРИ

© Бобош Г.Є., 2005

Розглянуто та обґрунтовано пропозицію збагатити Олесько-Підгорецько-Золочівський туристичний маршрут пам'ятками мурованої церковної архітектури кінця XVIII – початку XX ст. Подано коротку архітектурно-історичну інформацію та ілюстративний матеріал до пропонованих об'єктів.

Ключові слова: замковий туризм, Олесько-Підгорецько-Золочівський регіон, храмова архітектура, новий стиль української сакральної споруди, бабинець, нава, вівтар, трибанні церкви, триверха дзвіниця, хрещаті одnobанні церкви.

Постановка проблеми. Вивчення і збереження пам'яток сакральної архітектури, їх залучення до маршруту Олесько-Підгорецько-Золочівського туристичного регіону.

Мета статті. Метою статті є дослідження сакральної архітектури кінця XVIII – початку XIX ст. і зародження нового власного стилю у храмовій архітектурі кінця XVIII – початку XX ст., пошуку нової української сакральної споруди, де мистець-архітект-будівничий має не копіювати, а перетворювати народні зразки так, щоб вийшов модерний твір відповідно до новітніх вимог життя. Також збереження цих пам'яток і доповнення ними туристичних маршрутів для доповнення історії розвитку галицької архітектури аж до початку XX ст.

Основна частина. Замоквий туризм, що є найбільш поширеним у Західній Європі, поволи починає розвиватися і у Галичині, адже галицька земля багата пам'ятками архітектури, історії та культури. Серед туристичних маршрутів Львівщини найбільш популярним є Олесько-Підгорецько-Золочівський (рис. 1). Саме тут на порівняно невеликій відстані зосереджено декілька найбільш яскравих об'єктів замкової та сакральної архітектури. Серед найвизначніших споруд в Олеську – замок-палац, історія якого сягає XIII століття (відбудований на початку XVII ст.); Парафіяльний костел, споруджений у другій половині XV ст., перебудований близько 1625 р., реставрований 1960 р.; ратуша та купецькі будинки XVIII ст. – залишки колишньої ринкової площі. Підгірці також славні своїми пам'ятками, до яких належать: замок, побудований у стилі пізнього Ренесансу (1635–1640); Благовіщенський монастир 1706–1750 рр.; Костел Воздвиження XVIII століття. У Золочеві найбільш цікавою спорудою є замок, споруджений у 1630-х рр. [1].

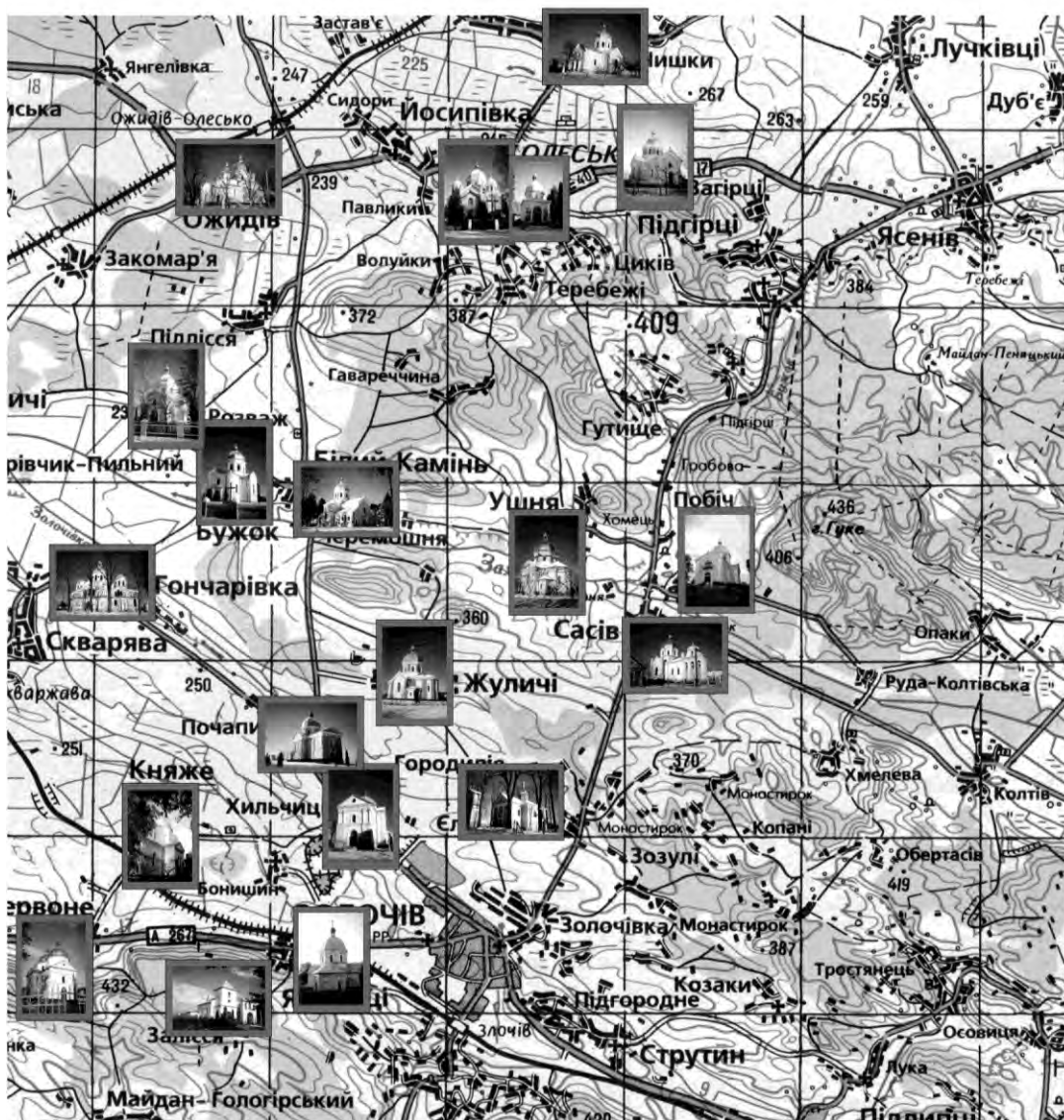

Рис. 1. Збагачення маршрутів Олесько-Підгорецько-Золочівського туристичного регіону пам'ятками сакральної архітектури

Безперечно, це найбільш цінні архітектурні пам'ятки регіону. Однак треба зазначити, що храмова архітектура кінця XVIII – початку XX ст. також має свою привабливість. Серед унікальних об'єктів, що зустрічаються у Галичині, є муровані хрещаті трибани церкви.

У кінці XIX – початку XX століть багато митців закликали не тільки до відродження українських традицій, але і до створення нового власного стилю [2]. Величезний доробок на цій нелегкій ниві належить видатному галицькому архітектору Василю Нагірному. За час своєї творчої діяльності він виготовив проекти для десятків мурованих та дерев'яних церков на терені Галичини, в яких була спроба на професійному рівні створити новий стиль української сакральної споруди. У своїх друкованих працях Нагірний звертав увагу, що Церква “повинна насамперед вибрати таку форму, яка для нашого обряду відповідна і яку лишили нам батьки наші. Старенькі наші церковці, особливо дерев'яні, суть так хороші і так нашому обряду відповідні, що належало би їх хоронити як святощі наші народні. Три куполи, це наша власність, того не мають другі народи” [3] Одночасно він наголошує: “Дасть Бог, що з бігом часу і з розвитком наших сил умислових витвориться на основі наших мотивів наш спеціальний руський стиль будівельний в тім напрямі належить трудитися...” [4].

Також до створення свого стилю закликав Володимир Січинський: “Будувати нові будови в народному стилі це не значить сліпо наслідувати форми стареньких, темних і незручних дерев'яних хиж і церков або прикрашати їх різьбою та іншими деталями з пам'яток архітектури XII, чи якогось іншого століття... Тому стародавні форми народного мистецтва мусять бути перероблені і приспособлені до нових вимог. Іншими словами – мистець-архітект-будівничий мусить не копіювати, але перетворювати народні зразки так, щоб вийшов твір модерний відповідний до новітніх вимог життя” [5].

Ці ідеї викликали потребу пошуку об'ємно-просторового рішення для мурованих споруд, яке би задовольняло вимоги часу та було основане на українських національних традиціях. Так, на наших теренах все більше будувались муровані трибанні церкви, які своїм корінням сягали у кілька століть. Як приклад можна згадати Миколаївську церкву в Охлопові (1638) на Волині, Успенську церкву у Львові (1598–1630), Успенську церкву в Підгайцях (1653) на Поділлі, Воскресенську церкву в Сумах (1702) та Собор Св.Духа в Ромнах (1746) на Слобожанщині [6].

В XIX столітті у трибанних церквах Східної Галичини далі існує чіткий поділ на три частини по осі схід–захід: бабінець, нава і вівтар. Нава відрізняється більшою площею і переважно висотою. Квадратні в плані простори трикамерної споруди накривали округлими банями, які ледь-ледь помітно підіймаються зі схилів даху, як в церквах Покрови Пресвятої Богородиці в Луб'янках Нижніх (1862) і Різдва Пресвятої Богородиці в Луб'янках Вишніх (1879) або влаштовували невисокий квадратний в плані підбанник зі зрізаними кутами, тобто баня також набувала чотирикутних форм, кути якої були обмежені додатковими бічними площинами, як в церквах Різдва Пресвятої Богородиці в Чернихові (1824) і Воздвиження Чесного Хреста в Ожидові (1828) (рис. 5). Церква Різдва Пресвятої Богородиці в Підсоснові (1881) складається з трьох квадратних в плані просторів зі зрізаними кутами. Весь простір майже однакової висоти завершується такими ж банями, що і в попередніх двох церквах.

На відміну від давніх храмів трибанні церкви кінця XIX – поч. XX ст. з тридільних перетворюються на хрещаті, з невеликими бічними раменами, що завершуються порталом. Вони можуть бути як п'яти-, так і семипростірні. Підбанники разом з банею набувають правильної восьмибічної форми. Таку ж форму має також вівтар. Як в інтер'єрі, так і в екстер'єрі споруда насичена різноманітними архітектурними деталями та декором. Світлові ліхтарі підбанників мають форму кола або арчастих вікон, які розташовуються не лише на кутах, але і на фронткових гранях. Всі три бані увінчують зверху ліхтарі, завершені маківками та хрестами. Окремо від трибанної церкви ставили муровану триверху дзвіницю, що своїми формами повторює об'ємне вирішення основного храму. Нагірний В. Кілька слів в справі будівель церковних // Діло. – Львів, 1905. – Ч. 225. – С.1.

Територіальні межі найбільшого поширення мурованих трибанних церков хрещатого типу охоплюють північно-східну частину Львівщини. Серед них слід згадати церкви: Вознесіння Господнього в с. Желдець (1905); Св. Іллі в с. Колоденце (1896); Воздвиження Чесного Хреста в Колодному (1902); Вознесіння Господнього в Скоморохах (1898); Різдва Пресвятої Богородиці в Тартакові (1874); Різдва Пресвятої Богородиці в Бишеві (1905); Св. Параскеви в Карові (1886); Введення в Храм Пресвятої Богородиці в Сторонибабах (1890); Св. Миколи в Глинянах (1894).

Трибанні церкви Нагірного відрізняються вираженою чотирикутною в плані навою, до якої примикають з півночі та півдня бічні рамена, а зі сходу та заходу – вівтар і бабінець, масивними восьми-або чотирибічними підбанниками та насиченістю бань, за периметром яких врізані арчасті

вікна, що, в свою чергу, підкреслені вигнутим карнизом, на зразок Володимирівського собору в Києві. Як приклад можна назвати церкви: Собору Пресвятої Богородиці в Утішкові (1908); Покрови Пресвятої Богородиці в Миколаєві, що біля Винників (1903); Введення в Храм Пресвятої Богородиці в Перегноеві (1907).

На особливе місце слід поставити церкви: Різдва Пресвятої Богородиці (1891) в Балучині Буського деканату; Іллі (1906) в с. Княже Золочівського деканату, Св. Кузьми і Дем'яна (1886) в Червоному Золочівського деканату (рис. 3, 4).

*Рис. 2. Ансамбль Успенської церкви в Олеську (1891)
(архітектор Василь Нагірний)*

*Рис. 3. Церква Кузьми і Дем'яна
в селі Червоне (1886)
(архітектор Василь Нагірний)*

*Рис. 4. Церква Іллі
в селі Княже (1906)
(архітектор Василь Нагірний)*

Маючи ідентичне об'ємно-планувальне вирішення, вони відрізняються лише архітектурними деталями. Авторство обох храмів належать Василю Нагірному, що неодноразово у своїх публікаціях звертав увагу на властивості матеріалу, “бо те що виконується наприклад з дерева, не конче дається виконати з каменя і навпаки” [7]. На відміну від попередніх, в цих спорудах застосовується прийом, властивий виключно мурованим об'єктам – коло, яке неможливо застосувати в дереві. Півкуляста баня спирається на округлий підбанник, який врізається в дах. Округлу форму має також і вівтарна частина, до якої приєднані захрестія з північного і південного боку. Споруди оздоблені пілястрами, колонами та розкішним карнізом. Бічні рамена завершуються подвійними арчастими вікнами.

Серед вищезгаданих церков туристи матимуть можливість відвідати церкву Воздвиження Чесного Хреста в Ожидові, збудовану у 1828 р., церкву Св. Іллі, датовану 1906 р. в с. Княже Золочівського деканату (рис. 4), та церкву Св. Кузьми і Дем'яна з 1886 р. в Червоному Золочівського деканату (рис. 3).

*Рис. 5. Церква Воздвиження Ч. Хр.
в селі Ожидів (1828)*

*Рис. 6. Церква Миколи
в селі Гончарівка (1911)
(архітектор Михайло Ковальчук)*

*Рис. 7. Церква Преображення Господнього.
в селі Сасів (1898)
(архітектор Василь Нагірний)*

*Рис. 8. Церква Св. Трійці
в селі Білий Камінь (1900)
(архітектор Василь Нагірний)*

Надзвичайно цікавим об'єктом є ансамбль Успенської церкви в Олеську, побудований у 1891 р. за проектом Василя Нагірного. Хрещата п'ятибанна церква дуже вдало поєднує візантійські та класицистичні традиції (рис. 2).

Чудовим об'ємно-просторовим вирішенням та орнаментикою фасаду вирізняється церква Св. Миколи у с. Гончарівка (рис. 6). Збудована у 1911 році за проектом архітектора Михайла Ковальчука, вона є чудовим прикладом еkleктики галицьких храмових споруд.

*Рис. 9. Церква Параскеви
в селі Бужок (1899)*

*Рис. 10. Церква Михайла
в селі Розваж(1902)*

*Рис. 11. Церква Миколи
в селі Жуличі (1900)*

*Рис. 12. Церква Різдва Пр. Б.
в селі Почати (1886)*

*Рис. 13. Церква Іллі
в селі Чышки (1902)*

*Рис. 14. Церква Введення в Хр. Пр. Б.
в селі Хватів (1904)*

*Рис. 15. Церква Преображення Г.
в селі Ясенівці (1897)*

*Рис. 16. Церква Введення
в Хр. Пр. Б. в селі Ушніа (1904)*

*Рис. 17. Церква Покрови Пр. Б.
в селі Хильчиці (1889)*

*Рис. 18. Церква Вознесіння Г.
в селі Побіч (1896)*

*Рис. 19. Церква Воздвиження Ч. Хр.
в селі Городилів (1867)*

*Рис. 20. Церква Параскеви
в селі Залісс (1904)*

Також доцільно було б ввести у програму туристичних маршрутів хрещаті однобанні церкви: Преображення Господнього в с. Сасів (1898) (рис. 7), архітектор Василь Нагірний; Св. Трійці в Білому Камені (1900), архітектор Василь Нагірний (рис. 8); Св. Параскеви в с. Бужок (1899) (рис. 9); Св. Михайла в с. Розваж (1902) (рис. 10); Св. Миколи в с. Жуличі (1900) (рис. 14); Різдва Пресвятої Богородиці в с. Почапи (1886) (рис. 12); Св. Іллі в с. Чишки (1902) (рис. 13); Введення в Храм Пресвятої Богородиці в с. Хватів (1904) (рис. 14); Преображення Господнього в с. Ясенівці (1897) (рис. 15); Введення в Храм Пресвятої Богородиці в с. Ушня (1904) (рис. 16); Покрови Пресвятої Богородиці в с. Хильчиці (1889) (рис. 17); Вознесіння Господнього в с. Побіч (1896) (рис. 18).

Висновки. Доповнення туристичних маршрутів пам'ятками сакральної архітектури дало б змогу не лише урізноманітнити подорож, але й краще подати історію розвитку галицької архітектури аж до початку ХХ ст.

1. Мацюк О. Замки і фортеці Західної України. – Львів: “Центр Європи”, 1997. – С. 13–50.
2. Чобіт Д. Підгірці. Історико-архітектурна перлина України. – Броди: Просвіта, 1998. – 63 с.
3. Нагірний В., Левинський І., Луштинський О., Обмінський Т., Грицай Р., Нагірний Є., Левинський Л., Січинський В., Голубець М. Деяко про будову церков // Батьківщина. – Львів, 1890. – Ч. 26. – С. 338–339.
4. Нагірний В. Кілька слів в справі будівель церковних // Діло. – Львів, 1905. – Ч. 225. – С. 1.
5. Січинський В. Наше народне будівництво. За свій народній стиль в будівництві // Відбитка з Календаря “Просвіта” в Ужгороді на р. – 1937. – 8 с.
6. Логвин Г.Н. По Україні. – К.: Мистецтво, 1968. – С.172, 220, 314, 398, 417.
7. Нагірний В. Кілька слів в справі будівель церковних // Діло. – Львів, 1905. – Ч. 225. – С. 1.